

ДОСВІД РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ, ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Суровцева Ірина Юріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро.

ORCID: 0000-0002-7909-0103

Комаров Артем Олександрович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро.

У роботі розглянуто досвід релігійних організацій у наданні соціальної, гуманітарної та психологічної допомоги населенню України в умовах сучасних кризових викликів, спричинених війною, економічними труднощами та соціальною нестабільністю. Особлива увага приділена аналізу діяльності благодійних фондів, пов'язаних із релігійними громадами, зокрема організацій «Карітас Україна» та «Карітас-Спес», які здійснюють масштабну гуманітарну роботу по всій території держави. У дослідженні показано, що саме релігійні структури, завдяки своїй духовній місії, гнучкості та довірі з боку населення, стали одними з найефективніших суб'єктів допомоги постраждалим унаслідок війни. На основі статистичних даних визначено масштаби участі релігійних організацій у наданні допомоги (в т.ч. через гуманітарні проекти та національні програми, психологічне консультування тощо). У роботі підкреслено, що релігійні організації поєднують духовну опіку з практичною діяльністю – забезпечують харчування, притулок, медичну й моральну підтримку. Окремо проаналізовано роль духовно-психологічних центрів, створених при церквах, які допомагають переселенцям, військовим і родинам загиблих адаптуватися до нових умов життя. Релігійні громади співпрацюють із державними установами, психологами та міжнародними партнерами, формуючи ефективну систему соціальної взаємодії. Зроблено висновок, що досвід релігійних організацій є унікальним прикладом поєднання морально-етичних цінностей і соціальної активності. Їхня діяльність сприяє підвищенню стійкості українського суспільства, розвитку культури милосердя та взаємодопомоги. У період

воєнних і гуманітарних викликів релігійні інституції стають осередками духовного відродження, психологічного зцілення та соціальної стабільності, відіграючи важливу роль у відновленні країни.

Ключові слова: релігійні організації, гуманітарна допомога, психологічна реабілітація, волонтерська діяльність, духовне служіння.

Surovtseva I., Komarov A. Experience of religious organizations in providing social, humanitarian, and psychological assistance

The paper examines the experience of religious organizations in providing social, humanitarian, and psychological assistance to the population of Ukraine amid modern crisis challenges caused by war, economic difficulties, and social instability. Special attention is given to the activities of charitable foundations affiliated with religious communities, particularly the organizations Caritas Ukraine and Caritas-Spes, which carry out large-scale humanitarian work throughout the country. The study demonstrates that religious institutions, due to their spiritual mission, flexibility, and high level of public trust, have become some of the most effective providers of aid to those affected by the war. Based on statistical data, the paper identifies the scope of participation of religious organizations in providing assistance. The study emphasizes that religious organizations combine spiritual care with practical action by providing food, shelter, medical aid, and moral support. It also analyzes the role of spiritual and psychological centers established at churches, which help internally displaced persons, military personnel, and families of the deceased adapt to new life conditions. Religious communities cooperate with state institutions, psychologists, and international partners, creating an effective system of social interaction. The conclusion highlights that the experience of religious organizations represents a unique combination of moral and ethical values with social activity. Their work contributes to strengthening Ukrainian society's resilience, promoting a culture of compassion and mutual assistance. During wartime and humanitarian crises, religious institutions become centers of spiritual revival, psychological healing, and social stability, playing a crucial role in the nation's recovery.

Key words: religious organizations, humanitarian aid, psychological rehabilitation, volunteer activity, spiritual service.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, що переживає численні соціальні, економічні та гуманітарні виклики, релігійні організації посідають важливе місце у системі підтримки людей, які опинилися у складних життєвих обставинах (СЖО). Ефективна модель соціального служіння церков базується на принципах милосердя,

солідарності та любові до ближнього. Одним із найвагоміших напрямів роботи релігійних організацій є надання соціальної підтримки населенню. Традиційно церкви, монастирі, місії та благодійні фонди при релігійних громадах створюють різноманітні соціальні установи - притулки для безхатченків, будинки для осіб похилого віку, дитячі притулки, а також центри допомоги сім'ям, що опинилися у кризовій ситуації. Такі інституції забезпечують не лише матеріальну підтримку у вигляді їжі, одягу чи тимчасового житла, але й надають духовну опору, яка сприяє моральному відновленню особистості. Важливою особливістю є те, що релігійні організації часто діють у тих сферах, куди державна соціальна допомога не завжди доходить – передусім у віддалених населених пунктах чи регіонах, що перебувають у кризовому становищі. Саме завдяки цьому вони відіграють унікальну роль у забезпеченні соціальної рівноваги, надаючи допомогу тим, хто найбільше її потребує [8].

Мета статті – охарактеризувати гуманітарну діяльність релігійних спільнот, яка охоплює широкий спектр ініціатив і нерідко виходить за межі окремих держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі соціального служіння та харитативної діяльності християнських конфесій присвячені дослідження низки українських вчених. Так Д. Мартишин, розглянув соціальне служіння церкви в контексті державотворення, Г. Меренков дослідив харитативну діяльність пізньопротестантських церков в Україні, приділив особливу увагу соціальному служінню Церкви адвентистів сьомого дня. Аналізу та осмисленню феномену соціального служіння протестантських церков у незалежній Україні присвячено статтю О. Лірник. Дослідниця розглянула механізми функціонування основних соціальних організацій пізньопротестантських церков, що здійснюють харитативну діяльність в Україні, а також продемонструвала приклади соціальної роботи протестантів в українському суспільстві. У статті В.

Куриляк проаналізовано благодійну діяльність Церкви адвентистів сьомого дня, зокрема проєкти «Руки надії» та «Східний янгол», метою яких було надання матеріальної, психологічної та освітньої допомоги сім'ям ВПО Донецької та Луганської областей. У науковій розвідці Н. Малярчук та С. Федорінової «Благодійна діяльність релігійних організацій як важлива складова допомоги постраждалим унаслідок російської агресії на Сході України» розглянуто надання соціальної допомоги ВПО релігійними благодійними організаціями «Карітас України», «Елеос-України» та «ADRA Ukraine» у перші роки після анексії Росією Криму та початку війни на Донбасі.

Проте, слід зазначити, що питання соціальної допомоги від релігійних та громадських організацій висвітлено українськими дослідниками недостатньо.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. У періоди військових конфліктів, стихійних лих або масових переміщень населення саме релігійні організації першими реагують на кризові ситуації, організовуючи збір коштів, гуманітарних вантажів і волонтерської допомоги. Релігійні організації створюють центри духовного консультування, кризові служби, групи самодопомоги для осіб, які втратили близьких, стали жертвами насильства чи перебувають у стані глибокої психологічної травми. Священнослужителі, духовні наставники та волонтери виконують функції психологічних консультантів, допомагаючи людині віднайти внутрішню рівновагу, віру у власні сили та сенс життя. Особливо значущою така підтримка є для військовослужбовців, ВПО, що втратили близьких через воєнні дії. Завдяки духовному супроводу та моральній підтримці представників релігійних організацій ці категорії населення отримують не лише матеріальну допомогу, але й можливість відновити емоційну стійкість і почуття гідності. Водночас, попри активну діяльність благодійних

структур, загальний обсяг фінансування гуманітарної допомоги поступово скорочується. Якщо у 2022 р. він становив близько 1,49 млрд доларів США, то у 2024 р. – лише 668 млн. Це створює нові виклики для релігійних фондів і церков, адже потреба у допомозі залишається надзвичайно високою. Зменшення міжнародного фінансування стимулює релігійні організації активніше залучати місцеві ресурси, громади та волонтерів [2]. Релігійні громади активно співпрацюють із державними установами та міжнародними організаціями, беручи участь у спільних програмах соціального захисту, реабілітації й розвитку громад, – наголошувалося під час зустрічі представників Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) у Міністерстві соціальної політики влітку 2025 р. [7].

Важливу роль у координації такої роботи відіграють міжнародні релігійні фонди, зокрема «Caritas Internationalis», «ADRA», «World Vision» та «Samaritan's Purse». Вони об'єднують ресурси релігійних громад із різних країн для допомоги українцям, які постраждали від війни. За даними «Caritas Ukraine», лише у 2024 р. було залучено понад 65 млн євро міжнародної допомоги, що дало змогу забезпечити сотні тисяч людей житлом, продуктами та психологічною підтримкою. Така взаємодія дозволяє ефективніше координувати ресурси, охоплюючи ширші категорії населення, які опинилися у СЖО [10].

На сьогодні діяльність релігійних організацій в Україні охоплює широкий спектр соціально-гуманітарних напрямів. За інформацією Міністерства культури та інформаційної політики, у державі діє понад 36 тисяч релігійних громад різних конфесій, значна частина яких долучається до надання допомоги соціально вразливим групам. Найактивнішими у цій сфері є структури, пов'язані з Українською Греко-Католицькою Церквою, Православною Церквою України, Римо-Католицькою Церквою та протестантськими об'єднаннями. Ці організації мають розгалужені

благодійні мережі, що забезпечують системну підтримку нужденних на місцевому та національному рівнях [3].

Багато церков створюють спеціальні соціальні відділи, які координують роботу парафій, монастирів і благодійних фондів. Наприклад, при Православній Церкві України діє Синодальний відділ соціального служіння та благодійності, що реалізує програми допомоги військовим, переселенцям і родинам загиблих героїв. Подібні структури функціонують і в Українській Греко-Католицькій Церкві, де соціальне служіння розглядається як невід’ємна частина церковної місії [5].

Одним із найпомітніших прикладів ефективної роботи у сфері соціально-гуманітарної підтримки є діяльність Благодійного фонду «Карітас Україна», який входить до міжнародної мережі «Caritas Internationalis», і має розгалужену мережу з 54 центрів допомоги по всій Україні, семи дієцезіальних осередків та Національного офісу в Києві. З початку повномасштабного вторгнення в Україну організація надала допомогу понад п’яти мільйонам осіб, забезпечивши їх продуктами харчування, медикаментами, тимчасовим житлом, психологічною підтримкою та соціальним супроводом. Лише у 2024 р. фонд реалізував понад 120 гуманітарних проектів, спрямованих на підтримку ВПО, дітей-сиріт, людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Організація реалізує понад 23 загальнонаціональні гуманітарні програми у співпраці зі ста міжнародними й місцевими партнерами. Така широка мережа дозволяє охопити найбільш уразливі категорії населення – осіб, які втратили житло, роботу чи близьких через війну [4].

Активну благодійну діяльність також здійснює Православна Церква України, яка через свої парафії сформувала розгалужену мережу волонтерських центрів. Вони забезпечують постраждалих від бойових дій гарячими обідами, одягом, засобами гігієни та першої необхідності. Крім цього, парафії проводять освітні та духовно-психологічні заходи –

тренінги, семінари, зустрічі підтримки, покликані допомогти людям долати стрес, тривогу та наслідки пережитих втрат [1].

Не можна залишити поза увагою й активну діяльність протестантських спільнот, серед яких особливе місце займає місія «Християнська служба порятунку». Її представники працюють безпосередньо у прифронтових районах, де організовують доставку гуманітарної допомоги, сприяють евакуації цивільного населення та надають духовну підтримку військовим і їхнім родинам. Така діяльність є прикладом поєднання релігійної віри з практичним служінням суспільству, що становить один із ключових принципів сучасного християнського волонтерства [6].

Варто зазначити, що значна частина проєктів реалізується у тісній співпраці з місцевими громадами, що дає змогу оперативно реагувати на потреби населення. Такі структури фактично виконують роль центрів *довіри*, де кожна людина може отримати підтримку, розуміння та духовне підкріплення. Слід підкреслити, що висока ефективність діяльності релігійних організацій у соціально-гуманітарній сфері значною мірою зумовлена саме високим рівнем довіри, яку вони мають серед населення. Люди сприймають церкву як моральний авторитет і місце, де їх вислухають без осуду та байдужості. Завдяки цьому створюються унікальні умови для роботи з найбільш уразливими верствами суспільства, які потребують не лише матеріальної, а й духовної підтримки. Люди часто звертаються саме до церковних структур, сприймаючи їх як чесні, щирі й морально відповідальні інституції. Завдяки цьому релігійні громади мають змогу охоплювати найвразливіші соціальні групи – людей похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей, переселенців, родини військовослужбовців і тих, хто втратив близьких [2].

Не менш важливою складовою успішної діяльності церковних спільнот є активна участь *волонтерів*. До доброчинної роботи долучаються

звичайні парафіяни, студенти, педагоги та представники місцевих громад, які безоплатно допомагають у реалізації соціальних ініціатив. У результаті формується суспільна свідомість, зорієнтована на гуманізм, співчуття та солідарність. Релігійні організації також виконують важливу просвітницьку функцію, сприяючи вихованню в суспільстві культури співучасті й готовності допомагати іншим [12].

Психологічна підтримка є ще одним важливим напрямом діяльності церковних спільнот в Україні. За офіційними даними, від початку 2024 р. понад 421 тисяча осіб звернулася до сімейних лікарів із проханням про психологічну допомогу, що майже вчетверо перевищує показники попереднього року. Значна увага приділяється духовно-психологічному супроводу, який допомагає людині відновити віру в себе та віднайти сенс життя навіть у найважчих обставинах. Так, у 2024 р. за участі «Caritas Germany» було відкрито нові центри психологічної допомоги у Київській, Харківській і Дніпропетровській областях, які вже надали підтримку понад 25 тисячам осіб. Священники, капелани та християнські психологи проводять індивідуальні консультації, групові зустрічі, сповіді та молитви, спрямовані на зцілення душевних травм (в т.ч. з військовослужбовцями та ветеранами). У Львівській області, зокрема, релігійні організації спільно з фаховими психологами реалізували програму підтримки людей, які втратили близьких або чекають на їх повернення з полону. Капелани, християнські психологи та волонтери організовують тренінги з подолання стресу, проводять консультації для військових і їхніх сімей, створюють групи взаємодопомоги для осіб, які пережили втрату або травматичні події. У багатьох парафіях функціонують так звані центри духовного відновлення, де відвідувачі можуть отримати як духовну розраду, так і професійну психологічну допомогу [10].

Досвід таких структур, як «Карітас Україна», «Карітас-Спес», «ADRA Україна», «Елеос-Україна» та інших благодійних об'єднань, свідчить про

системність і глибину їхньої роботи. Вони реалізують довготривалі програми підтримки, що охоплюють не лише роздачу гуманітарної допомоги, а й розвиток соціальних послуг – допомогу дітям-сиротам, догляд за людьми похилого віку, підтримку центрів денного перебування та програм професійної адаптації. Окрім практичного аспекту, релігійне служіння має вагомий морально-етичний вплив на суспільство. Приклади жертвності, волонтерської самовідданості та безкорисливої підтримки формують нову культуру співчуття й взаємодопомоги. Особливо помітною ця роль є у прифронтових регіонах, де саме релігійні громади часто залишаються єдиним осередком стабільності та людяності.

Одним із ключових напрямів діяльності релігійних структур є підтримка ВПО. Храми, монастирі та парафії перетворилися на тимчасові притулки, де людям надають їжу, дах над головою, одяг і моральну підтримку. У Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях діють десятки таких осередків, створених на базі парафій Української Греко-Католицької Церкви та Римо-Католицької Церкви. У цих центрах приймають сім'ї з дітьми, людей похилого віку та осіб з інвалідністю, забезпечуючи не лише побутові потреби, а й духовне спілкування та психологічну підтримку [9].

Релігійні організації також відіграють помітну роль у сфері медичної допомоги. При монастирях і церковних громадах функціонують благодійні клініки, аптеки та волонтерські медичні місії, які допомагають людям у віддалених регіонах, де державна медицина не завжди доступна. Окремий напрям становить служіння медичних капеланів, які відвідують шпиталі, лікарні та військові госпіталі, надаючи духовну підтримку пораненим військовим і членам їхніх родин. У цьому контексті діяльність Українського капеланського корпусу та благодійних ініціатив при монастирях є свідченням важливості духовного супроводу у процесі лікування. Релігійна присутність допомагає хворим і травмованим людям

відновити не лише фізичне здоров'я, а й душевну рівновагу, що є невід'ємною складовою процесу зцілення як тіла, так і душі [11].

Не менш важливим є внесок релігійних громад у *розвиток освіти та соціального виховання*. При храмах і парафіях діють недільні школи, молодіжні клуби та центри дозвілля, які сприяють духовному зростанню дітей і підлітків, формують у них моральні цінності, засновані на повазі, доброті та співчутті. Релігійні організації також організовують літні табори для дітей із прифронтових територій, надаючи їм психологічну допомогу, умови для відпочинку та відновлення після стресових переживань. Важливо, що в своїй роботі церковні структури дотримуються принципів толерантності та міжконфесійної співпраці. Надання допомоги не залежить від віросповідання, національності чи соціального статусу людини. Завдяки цьому в Україні формується унікальний простір міжрелігійної солідарності, у межах якого православні, греко-католики, протестанти, мусульмани та юдеї спільно реалізують гуманітарні ініціативи. Результати такої співпраці мають не лише короткостроковий ефект, але й стратегічне значення, оскільки сприяють зміцненню соціальної єдності, підвищенню рівня довіри та розвитку культури волонтерства. Багато вірян, які долучилися до церковних програм допомоги, продовжують волонтерську діяльність поза межами релігійних спільнот, створюючи сталу мережу взаємодопомоги [3].

Важливою складовою діяльності церков є *підготовка кваліфікованих фахівців* для соціально-психологічного служіння. На базі духовних семінарій і богословських факультетів діють програми підготовки капеланів, соціальних працівників і консультантів, які поєднують знання з теології, психології та соціальної педагогіки. Це створює умови для формування нової генерації служителів, здатних поєднувати духовне покликання з практичною допомогою. Позитивний вплив діяльності релігійних організацій простежується як на індивідуальному, так і на

суспільному рівні. Їхня присутність у громадах сприяє зниженню соціальної напруги, відновленню довіри між різними верствами населення та зміцненню міжособистісних зв'язків. У місцевостях, де активно діють церковні ініціативи, спостерігається зменшення рівня соціальної ізоляції, депресивних станів і тривожності, особливо серед внутрішньо переміщених осіб.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що діяльність релігійних організацій у сфері соціальної, гуманітарної та психологічної допомоги є сталою та системною. Завдяки цьому забезпечується не лише оперативне реагування на кризові ситуації, а й довгострокова підтримка осіб, які опинилися у СЖО. Також з найважливіших рис діяльності релігійних організацій є їхня здатність швидко реагувати на кризові ситуації. На відміну від державних структур, вони мають розгалужену мережу парафій і волонтерів, що діють безпосередньо на місцях. Діяльність релігійних організацій у сфері соціальної, гуманітарної та психологічної допомоги має не лише практичний, а й глибокий духовний вимір. Вона базується на вірі у цінність кожної людини незалежно від її соціального статусу, релігійної належності чи життєвих обставин. Через благодійні програми, волонтерські ініціативи та духовний супровід релігійні спільноти сприяють утвердженню культури милосердя та солідарності, взаємодопомоги та відповідальності за ближнього. Через проповіді, волонтерські акції й освітні програми церкви допомагають розвитку громадянського суспільства та підвищенню рівня соціальної відповідальності. Це має значення і для післявоєнного відновлення країни. Релігійні організації активно сприяють формуванню культури миру, діалогу та прощення - цінностей, без яких неможливе стабільне суспільне відновлення після війни. Завдяки духовно-просвітницькій діяльності та особистому прикладу священнослужителів поширюються ідеї гуманізму,

єдності та взаємоповаги, що створює моральне підґрунтя для побудови мирного майбутнього.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Українська модель взаємодії між державою, церквою та громадянським суспільством може слугувати взірцем для інших країн, що стикаються з масштабними гуманітарними викликами. Багато зарубіжних партнерів розглядають Україну як приклад держави, у якій духовні інституції ефективно інтегровані в систему соціальної підтримки, зберігаючи при цьому автономність і гуманістичну спрямованість. Діяльність релігійних організацій у сфері соціального, гуманітарного та психологічного служіння – це не лише прояв релігійності, а й потужний чинник розвитку громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданенко А. Соціальна і гуманітарна роль Православної Церкви в українському суспільстві: державно-управлінські аспекти. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 7 (35). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/12923> (дата звернення: 13.10.2025).
2. Війна і церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022 р. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/02/13/2022_Religiya_SITE.pdf (дата звернення: 08.10.2025).
3. Войналович В. Роль релігійного комплексу України у процесах соціальних змін. *Політичні дослідження*. 2022. №2. URL: <https://pd.ipiend.gov.ua/article/view/269225> (дата звернення: 12.10.2025).
4. Карітас Україна. Річний звіт про діяльність 2023–2024 рр. URL: <https://caritas.ua> (дата звернення: 10.10.2025).
5. Кожушко Т. В. Соціальна значуща діяльність релігійних громад УГКЦ в період незалежності. *Софія (збірник матеріалів)*. 2021. №2. URL:

<https://sophia.knu.ua/index.php/sophia/issue/download/9/9> (дата звернення: 08.10.2025).

6. Луцан І. Філантропічна допомога протестантських церков в Україні: конструктивні прояви соціальної активності в умовах російсько-української війни. *Освітній дискурс: Збірник наукових праць*. 2023. 45 (7-9). URL: https://journal-discourse.com/files/pdf/OD-45_7-9_-2023.pdf#page=101

7. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України: У Мінсоцполітики запрацює Громадська рада зі співпраці з церквами та релігійними організаціями URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/u-minsotspolityky-zapratsyuye-hromadska-rada-zi-spivpratsi-z-tserkvamy-ta-relihiynymy-orhanizatsiyamy> (дата звернення: 13.10.2025).

8. Панько О. Соціальна робота церков та релігійних організацій в умовах війни в Україні. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Том 15 (2). С.29-39. URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1172> (дата звернення: 07.10.2025).

9. Шульга Т. Участь конфесійних структур у допомозі ВПО та жертвам російсько-української війни у 2014–2023 рр. *Війна: держава, суспільство, особа. Збірник наукових статей*. Гол. ред. акад. В. Смолій. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. С.717-729.

10. Caritas Ukraine. *Annual Report 2023: Responding to the Humanitarian Crisis in Ukraine*. Lviv: Caritas Ukraine, 2024. 56 с. URL: <https://caritas.ua/en/annual-report-2023/> (дата звернення: 16.10.2025).

11. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *Ukraine: Humanitarian Response Plan 2023–2024*. Geneva: UN Publications, 2024. (дата звернення: 18.10.2025).

12. World Council of Churches. *Faith-Based Organizations and Humanitarian Action: Global Overview*. Geneva: WCC Publications, 2023. (дата звернення: 19.10.2025).

REFERENCES

1. Boghdanenko, A. (2024). Socialjna i ghumanitarna rolj Pravoslavnoji Cerkvy v ukrajinsjkomu suspiljstvi: derzhavno-upravlinsjki aspekty [The social and humanitarian role of the Orthodox Church in Ukrainian society: state and administrative aspects]. *Naukovi innovaciji ta peredovi tekhnologiji*. № 7 (35). Retrieved from: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/12923> [in Ukrainian].
2. Vijnna i cerkva. Cerkovno-religijna sytuacija v Ukrajinі 2022 r. [War and the Church. Church and Religious Situation in Ukraine 2022]. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/images/2023/02/13/2022_Religiya_SITE.pdf [in Ukrainian].
3. Vojnalovych, V. (2022). Rolj religijnogho kompleksu Ukrajinjny u procesakh socialjnykh zmin [The role of the religious complex of Ukraine in the processes of social change]. *Politychni doslidzhennj*. № 2. Retrieved from: <https://pd.ipiend.gov.ua/article/view/269225> [in Ukrainian].
4. Karitas Ukrajinna. Richnyj zvit pro dijalnistj 2023–2024 rr. [Karitas Ukraine. Richnyj zvit pro dijalnistj 2023–2024 rr.]. Retrieved from: <https://caritas.ua> [in Ukrainian].
5. Kozhushko, T. Socialjna znachushha dijalnistj religijnykh ghromad UGhKC v period nezalezhnosti [Socially significant activities of religious communities of the UGCC during the period of independence]. *Sofija (zbirnyk materialiv)*. № 2. Retrieved from: <https://sophia.knu.ua/index.php/sophia/issue/download/9/9> [in Ukrainian].
6. Lucan, I. (2023). Filantropichna dopomogha protestantsjkykh cerkov v Ukrajinі: konstruktyvni projavy socialjnoji aktyvnosti v umovakh rosijsjko-ukrajinsjkoji vijny. [Philanthropic assistance of Protestant churches in

Ukraine: constructive manifestations of social activity in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Osvitnij dyskurs: Zbirnyk naukovykh pracj.* 45 (7-9). Retrieved from: https://journal-discourse.com/files/pdf/OD-45_7-9_-2023.pdf#page=101 [in Ukrainian].

7. Ministerstvo socialjnoji polityky, sim'ji ta jednosti Ukrajinjy [Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine]. (2024). Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/> [in Ukrainian].

8. Panko, O. (2023). Socialjna robota cerkov ta religijnykh orghanizacij v umovakh vijny v Ukrajinj. [Social Work of Churches and Religious Organizations in the Conditions of War in Ukraine]. *Filosofiya i politologiya v konteksti suchasnoji kultury*. Retrieved from: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1172> [in Ukrainian].

9. Shulga, T. (2023). Uchast konfesijnnyx struktur u dopomozi VPO ta zhertvam rosijsko-ukrayinskoyi vijny u 2014–2023 rr. [Participation of confessional structures in assisting IDPs and victims of the Russian-Ukrainian war in 2014–2023.]. *Vijna: derzhava, suspilstvo, osoba. Zbirnyk naukovyx statej*, 717-729 [in Ukrainian].

10. Caritas Ukraine. (2024). Annual Report 2023: Responding to the Humanitarian Crisis in Ukraine. Lviv: Caritas Ukraine. URL: <https://caritas.ua/en/annual-report-2023/> [in English].

11. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2023). Ukraine: Humanitarian Response Plan 2023–2024. Geneva: UN Publications [in English].

12. World Council of Churches. (2022). Faith-Based Organizations and Humanitarian Action: Global Overview. Geneva: WCC Publications [in English].

Стаття надійшла до редакції / Received 27.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 13.11.2025